

“Быў. Ёсць. Буду.”

Святкуем 90-годдзе
з дня нараджэння

Уладзіміра
Караткевіча

А паводле легенды
І калі збываўся каралева
Трава, засяваў пясочкі
І зраў асінавы пясочкі
З зайчокай вяр'юць на лясочкай
І дзеткамі трываюць паднясуць,
Пурні вольны голасамі таласкімі
“Збіраў морквіна” заведучы.
Набаром - кэ галі з абсады,
Дай ховць на гэты дзень спякой,
Навіна зыбучы і ў зайца радасць
Перад халоднаю зімой.
—
У. Караткевіч

26 лістапада 2020 года Беларусь адзначыць **90-годдзе** з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры **Уладзіміра Караткевіча**.

Творчасць Уладзіміра Караткевіча – выключная з’ява ў беларускай літаратуры ХХ стагоддзя. Тым, што стварыў гэты пісьменнік (а ён працаваў як паэт, празаік, драматург, эсэіст, публіцыст, літаратурны крытык, перакладчык, сцэнарыст), магла б ганарыцца любая высокаразвітая літаратура.

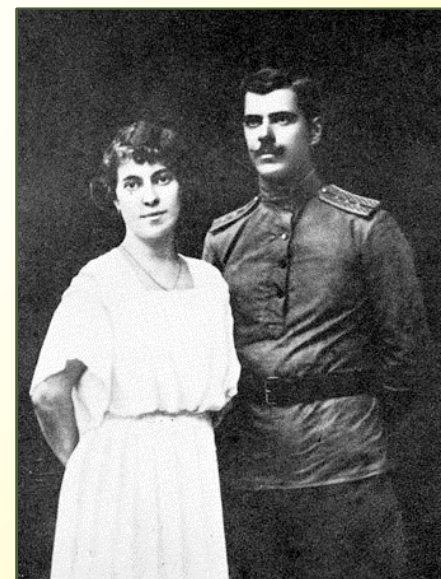
Асаблівая заслуга Караткевіча – у стварэнні выдатнай гістарычнай прозы, у якой пісьменнік здолеў паказаць беларусам, што ў іх ёсць свая гісторыя.

Кожны, хто бачыў яго, адчуваў, што жыццё пісьменніка і яго творчасць – непадзельнае цэлае. Тое, што ён прапаведаваў у сваёй творчасці, вызнаваў і ў сваім жыцці. Сіла яго жыццёвай энергіі зараджала людзей аптымізмам. Незвычайная эрудзіраванасць і прыродная высакароднасць заўсёды вабілі да яго. Душа пісьменніка была адкрыта для ўсіх.

*Тут прыпала табе нарадзіцца,
Тут звычайныя людзі зямлі
Разгадалі тваю таямніцу
І сусвету цябе аддалі.*

У. Караткевіч Спадарожніку Зямлі

БІЯГРАФІЯ

Уладзімір Караткевіч, нарадзіўся 26 лістапада 1930 года ў горадзе Оршы Віцебскай вобласці ў сям'і інтэлегентаў.

У час Вялікай Айчыннай вайны быў у эвакуацыі ў Пермскай вобласці, пасля ў Арэнбургу. У 1944 г. вярнуўся ў Оршу, атрымаў сярэднюю адукацыю. У 1954 г. скончыў філалагічны факультэт Кіеўскага ўніверсітэта. Настаўнічаў у вёсцы Лесавічы Тарашчанскага раёна Кіеўскай вобласці (1954-1956), у Оршы (1956-1958). Скончыў Вышэйшыя літаратурныя (1960), Вышэйшыя сцэнарныя курсы (1962) у Маскве. З 1962 г. жыў у Мінску.

Пісьменнік выступаў у абарону беларускай мовы, культуры, помнікаў архітэктуры і прыроды. У 1970-я г. быў удзельнікам навуковых экспедыцый "Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі" Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі, вёў на Беларускай тэлебачанні праграму "Спадчына". Уладзімір Караткевіч выступаў таксама як публіцыст і крытык. Працаваў як перакладчык.

Памёр 25.07.1984 г.

Дзеянні ў творы разгортваюцца ў канцы XIX стагоддзя на беларускім Палессі. Малады навуковец-этнограф Андрэй Беларэцкі трапляе ў родавы замак Яноўскіх, гаспадыня якога – Надзея Яноўская – апошняя прадстаўніца старажытнага дваранскага роду. Жанчына чакае хуткай смерці і распавядае Андрэю пра зданяў – Дзікае паляванне, Малога Чалавека, Блакітную Жанчыну, якія і з’яўляюцца прадвеснікамі яе гібелі.

Створаная паводле канонаў прыгодніцкай рамантыкі, гэтая аповець мае некую ўласцівую ёй таямніцу-загадку, якую нават цяжка растлумачыць з пазіцыі логікі, а можна хіба адчуць.

Антон Косміч — спецыяліст па сярэднявэковай гісторыі. Аднак пільная ўвага да мінулага свайго народа ў яго не толькі чыста прафесійная. Для Косміча, як і для іншых станоўчых герояў Уладзіміра Караткевіча, гісторыя з'яўляецца часткай духоўнага жыцця. Гэта натура валявая і энергічная, не церпіць зла і несправядлівасці. Зацікавіўшыся падзеямі з беларускай гісторыі, Косміч змог раскрыць злачынствы, якія адбыліся не толькі амаль чатырыста гадоў таму, але ў мінулую вайну і ў нашы дні.

У гістарычным рамане-дэтэктыве **"Чорны замак Альшанскі"** Уладзімір Караткевіч уваскрашае падзеі, якія адбываюцца ў далёкім мінулым. Падзеі, што гістарычна і сюжэтна знітаваныя з сучаснасцю.

Уладзімір Караткевіч

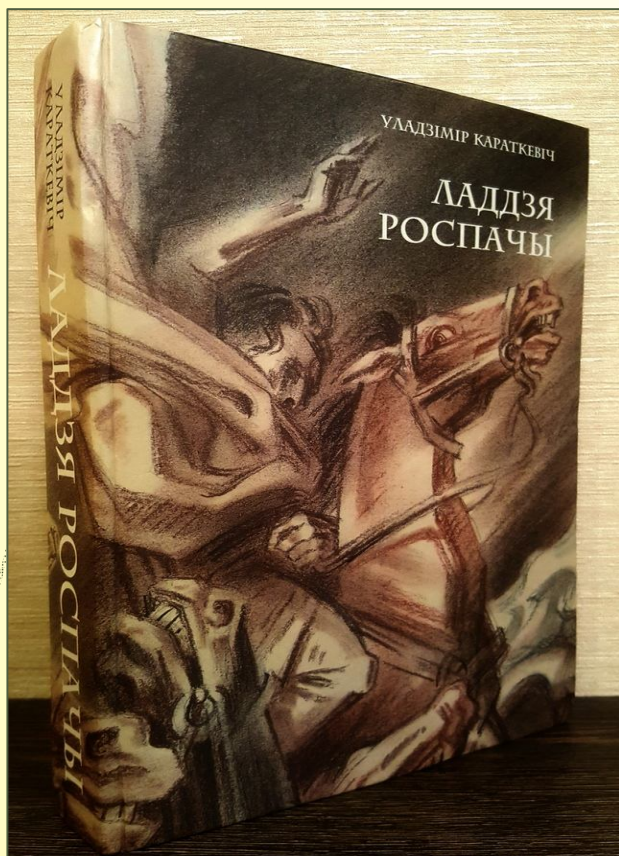

Леаніды
не вярнуцца
да зямлі

Самы першы раман “Нельга забыць”

прысвечаны каханню — драматычнаму, пакутнаму каханню двух людзей з асяроддзя творчай інтэлігенцыі ва ўмовах вялікага горада, з невыказаным шматабліччам яго жыццёвых праяў, вялікай разнастайнасцю характараў і ўзаемаадносін.

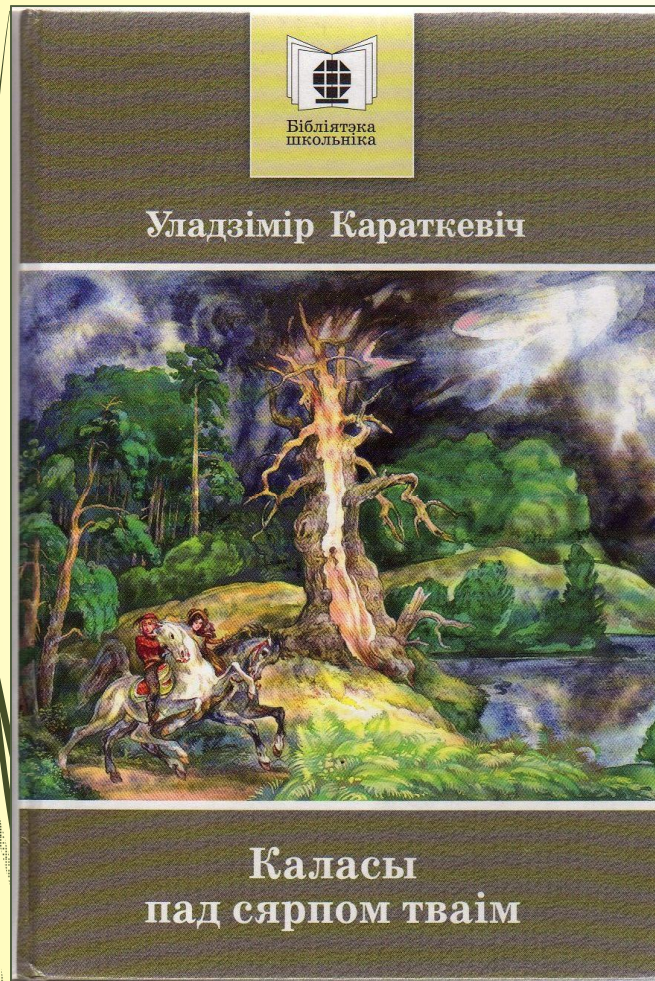
Другая назва рамана **«Леаніды не вернуцца да Зямлі»**

«Ладззя распачы» – гэта Беларусь, якая, пераадольваючы змрок забыцця, бяспамятства і жахі апраметнай, уваскрасае і адраджаецца. Ад смерці і знікнення яе ратуе Гервасій Выліваха – жыццялюб, мастак, абаронца людзей і шчыра патрыёт роднай зямлі.

Шматгранны і глыбокі твор, аб чым сведчаць яе сімвалічныя і алегарычныя вобразы, змястоўныя і цікавыя думкі і пачуцці, выяўленыя ў спецыфічнай і арыгінальнай мастацкай форме.

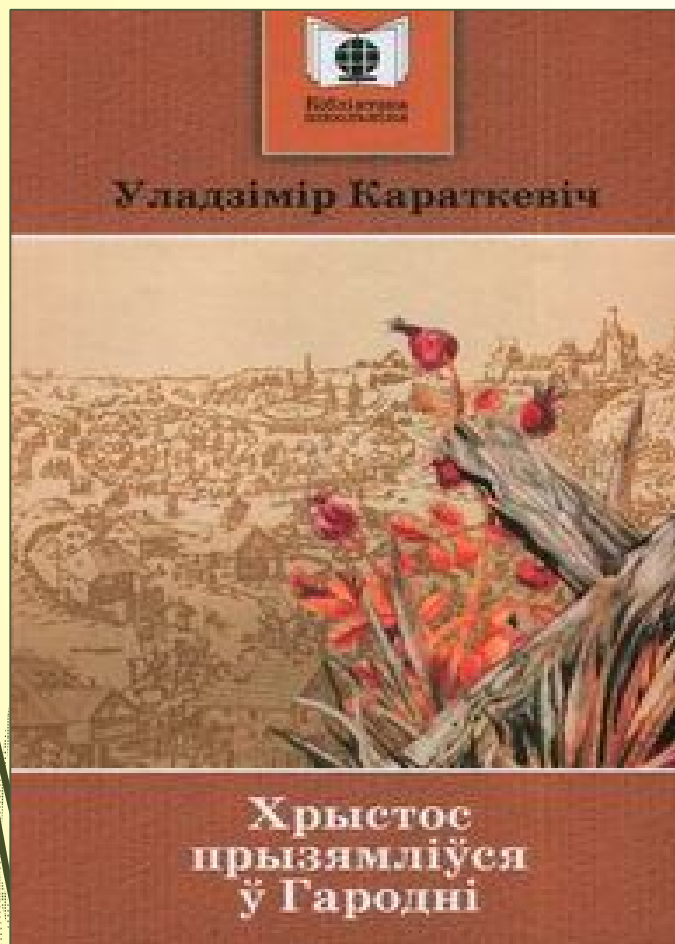

Падзеі ў рамане «Каласы пад сярпом тваім» заканчваюцца 1861 годам. Чытаецца ў цэрквах Найвышэйшая міласць — маніфест аб адмене прыгоннага права, сялянская маса адчувае сябе падманутай, пачынаюцца стыхійныя выступленні і бунты. Кіраўнікі, якія хутка павядуць народ на бітву, імкнуцца стрымаць сялянскі гнеў. Сімвал народнай волі — белае жарабятка — яшчэ «не стала моцным канём», але расці яму застаецца нядоўга.

Мэта выступлення сялян — утапічная: адшукаць «сапраўдны» царскі маніфест, які быццам хаваецца ад простага люду багацеямі і папамі. Чалавечай масай кіруюць хвілінныя эмоцыі і пачуцці, а то і проста цікаўнасць. Аўтар напрацягу апісання ўсяго шляху бунтаўшчыкоў падкрэслівае стыхійнасць іх дзеянняў.

У кнізе «Зямля пад белымі крыламі» Караткевіч засведчыў легенду пра тое, як Бог дзяліў між народамі землі. І даў Бог беларусам, якія Яму вельмі спадабаліся, пушчы нямераныя, рэкі – поўныя, азёры – нялічаныя. Звяры і дзічына ў пушчах чародамі; лані бягуць – лес варушыцца. Рыбы ў рэках – касякамі; чаўны з вады выціскае. Пчолы ў борцях – мільёнамі. Сады – багатыя, грыбоў ды ягад – заваліся. Скажаў Бог, што і голаду на гэтай зямлі ніколі не будзе. Наадварот, у голад шмат багацейшыя людзі будуць да нас прыходзіць. Не ўродзіць бульба, то ўродзіць жыта ці яшчэ нешта. Яшчэ скажаў Бог, што і людзі на гэтай зямлі будуць таленавітыя, на музыку, песні, вершы – здатныя, на дойдства – таксама; жанчыны будуць прыгожыя, дзеці – дужыя, кемлівыя...

Упершыню ў
беларускай літаратуры
Уладзімір Караткевіч стварыў
такі глыбокі і змястоўны
філасофска-гістарычны твор,
як раман "Хрыстос
прызямліўся ў Гародні",
раман-прытчу, раман-легенду
пра жыццё на Беларусі ў XVI
стагоддзі, напоўнены горкай
іроніяй, драматызмам і
адначасова гумарам,
вяселосцю, аптымізмам.

На Беларусі Бог жыве

«На Беларусі Бог жыве» —
Так кажа мой прасты народ.
Тую праўду сцвярджае раса ў траве
І адвечны зор карагод.
Тую праўду сцвярджае
Упартасць хваль,
І продкаў запавет,
І мовы залатая сталь,
І нашых дум сусвет.
Тую праўду сцвярджае
Ўсё зноў і зноў
Усім лёсам, —
Няхай спакваля, —
У хмарах дубоў,
У вясёлках агнёў
Купальская наша зямля...

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

СІВАЯ ЛЕГЕНДА

Гістарычнай памяццю і патрыятычным зместам прасякнута аповесць "Сівая легенда" (1960), падзеі якой адбываюцца на Магілёўшчыне (галоўным чынам на Рагачоўшчыне ў Кісцянёўскім замку, а ў канцы твора і ў самім Магілёве) у першай трэці XVII стагоддзя, пасля Люблінскай (1569) і Брэсцкай (1596) уній, калі адбывалася паланізацыя беларускага насельніцтва.

Уладзімір Караткевіч – аўтар цікавых
тэкстаў для фотаальбомаў
«Краявіды Беларусі» (1968), «Белавежская
пушча» (1973, 1975)
і «Памяць зямлі беларускай» (1979).

Непаўторная мова, дасканалы стыль, а таксама любоў і прага да жыцця, што нясуць з сабою героі казак Уладзіміра Караткевіча, – усё гэта з першых радкоў захапляе і малых, і дарослых. Малыя з цікавасцю прачытаюць творы “Жабкі і Чарапахы”, “Верабей, сава і птушыны суд”, “Вясна ўвосень”, “Надзвычайная котка”. Падлеткам адрасаваны шчыплівыя і патрыятычныя “Лебядзіны скіт”, “Скрыпка дрыгвы й верасовых пустэчаў”, “Кацёл з каменьчыкамі”, лірычная “Вужыная каралева”. А чытач дарослы і спрактыкаваны, можа, адкрые для сябе новага Уладзіміра Караткевіча – геніяльнага пісьменніка-казачніка.

Раннія вершы Уладзіміра Караткевіча вызначаліся моцным патрыятычным пафасам, сувяззю з народнай творчасцю і гісторыяй, спалучэннем эпічнасці, баладнасці з эмацыянальнасцю і лірызмам («Матчына душа»). паэт жыў думкай пра непарыўную павязь уласнага лёсу з лёсам Беларусі. для яго, ужо на пачатку творчага шляху, характэрнымі былі такія вызначэнні, як «мой чароўны беларускі край, Бацькаўшчына светлая мая!», такія сцвярджэнні, як «ўсе шляхі прыводзяць не да Рыма, а да родных вербаў і бяроз».

Аўтар цікава, для таго часу смела і па-новаму глянуў на гісторыю роднай зямлі і яе народ, узвялічыў і апаэтызаваў Беларусь.

Пісьменнік стварыў пранікнёныя і глыбокія нарысы і эсэ пра розныя мясціны Беларусі.

Владимир Семенович Короткевич

Цыганский король

У гумарыстычна-сатырычнай аповесці «Цыганскі кароль» пісьменнік закрануў факт існавання ў канцы XVIII стагоддзя на Гродзеншчыне цыганскага «каралеўства». Аўтар не толькі з'едліва характарызаваў гэта «каралеўства», выкрываў недарэчную сістэму дзяржаўнага кіравання, але і разважаў пра гістарычны лёс Беларусі. Выказванні медыкуса, што выступае як alter ego аўтара, прасякнуты трывогай і болей за родны край, верай у яго вызваленне.

«Чазення» Аповесць аб рамантыцы далёкіх дарог, аб сустрэчах, аб моцы дружбы, кахання, вернасці, навеяная ўраджаннямі ад некалькіх месяцаў жыцця на Далёкім Усходзе.

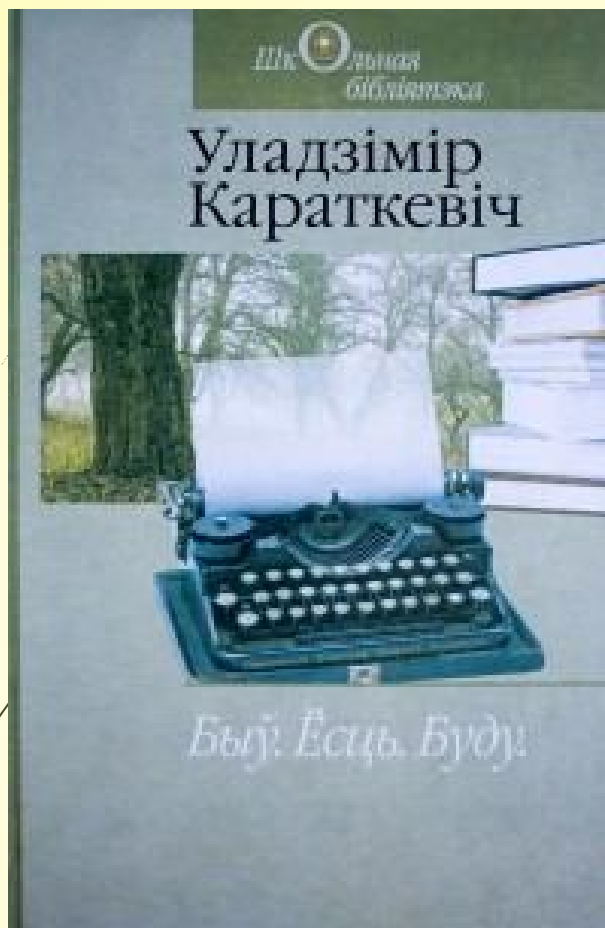
Караткевіч быў уражаны жыццёстойкасцю і самаахвярнасцю Чазеніі. «Яна пры поўнай адсутнасці спрыяльных умоў, фактычна на камянях, пышна раскідала свой султан драбналістых галін там, дзе іншыя б дрэвы загінулі.»

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

ЛІСЦЕ
КАШТАНАЎ

«Лісце каштанаў»
некалькі асобна стаіць гэта
аповесць у творчым скарбе
пісьменніка. Гэта адзін з
самых аўтабіяграфічных
твораў Уладзіміра Караткевіча,
напісаны на матэрыяле
першых пасляваенных гадоў,
праведзеных ім ў Кіеве. У
гэтай аповесці шмат цяжкіх і
горкіх рэалій, узаемаадносін і
акалічнасцей.

У кнігу ўвайшлі паэтычныя творы Уладзіміра Караткевіча, напісаныя ім у апошнія гады жыцця. У іх ён выказаў сваё паэтычнае крэда, думку аб ролі і прызначэнні паэзіі, адказнасці мастака перад людзьмі.

*Быў. Ёсць. Буду.
Таму, што заўжды, як пракляты,
Жыву бяздоннай трывогай,
Таму, што сэрца маё распята
За ўсе мільярды двухногіх.*

*За ўсіх, хто ўздымае цяжкія разоры,
Хто ў гарачым пекле металу,
За ўсіх, хто змагаецца з небам і морам,
За жывых і за тых, што сканалі.*

*За ўсіх, хто крывёю піша ў нязгодзе
З рабства подлай дарогай,
Хто за край свой родны, за ўсе народы
Паўстане нават на Бога.*

*За ўсіх, хто курчыцца ў полімі вёсак,
Хто ратуе краіну ад краху,
За ўсіх, хто бяспрашна глядзіць у нябёсы
З барыкады, з пушчы і з плахі.*

*Хто са смерцю гаворыць з вока на вока,
З яе усмешкаю ветлай,
І ўсё ж узводзіць — нясцерпна далёкі —
Храм наш агульны і светлы.*

*А калі ён горда заззяе ў зеніце —
Непарушны — ўзнясецца ў неба,
Вы з распятага сэрца кроплю вазьміце.
Апошнюю. Болей не трэба.*

*І няхай яна збоку, недзе на ганку,
Дагарае й дзяцей не страшыць
На граніце любові,
На граніце світанку,
На граніце велічы вашай.*

Мастацкія фільмы:

«Житие и вознесение Юрася Братчика»

(1967)

«Дикая охота короля Стаха» (1979)

«Черный замок Ольшанский» (1984)

«Паром» (1988)

(паводле аповесці «Паром на бурной реке»)

«Мать урагана» (1991 г.)

«Седая легенда» (1991 г.)

Дакументальныя фільмы:

«Свидетели вечности» (1964)

«Память» (1966)

«Красный агат» (1973)

Мультипликацыйны фільм

«Ладья отчаяния» (1987)

У. Караткевіч

У адным інтэрв'ю Уладзімір Караткевіч сказаў:
“Кожнаму дадзен свой дыяпазон. А вось ці зможа пісьменнік зрабіць што – небудзь значнае ва ўсіх напрамках сваёй творчасці – гэта залежыць ад таленту і ад лёсу”.

Талент і лёс прадвызначылі ўсім творам Уладзіміра Караткевіча доўгае жыццё.

Выкарыстаныя рэсурсы:

<https://bit.ly/30CiNHE>

<https://bit.ly/3nlEoxQ>

<https://bit.ly/3iAFXoa>

<https://bit.ly/2GHAqyG>

<https://bit.ly/33zUEnm>

<https://bit.ly/3d2rJeA>

<https://bit.ly/34xwkI2>

<https://bit.ly/34sKGmX>

Бібліятэка ПалесДУ

Складальнік: бібліятэкар Т. М. Дубойская